

life – span). Це допомагає визначити нові життєві траєкторії, стимулює глибоке розуміння періодів життя та впливає на формування життєвої компетентності.

Висновки. Компетентність особистості має темпальний характер. Її рівень залежить як від взаємо розташування знань, умінь, навичок (що надають можливість її суб'єкту мати більш результативну діяльність), так і від часу, затраченого особистістю на здобуття високого результату діяльності.

Правильно використовуючи час, людина може об'єктивно оцінити себе, набути високого рівня компетентності та виразити свій внутрішній потенціал в речах, що корисні для оточуючих та приносять радість і задоволення.

Навчившись надавати своєму життю форму в межах деяких часових рамок, особистість шохвилинно поглиблює свій рівень компетентності. Одна із найбільш вдалих стратегій формування часу – це визначення короткострокових і довгострокових цілей. (Час, саме тому, що він обмежений, має цінність). Найбільш вдало, на мій погляд, розкривається це питання в одній із журнальних статей: «Кожна людина повинна пам'ятати, що час – це банк, який щоранку відпускає людині кредит в 86400 секунд. І кожного вечора він списує як втрати ті секунди, які вона не встигла вкласти в обмірковані справи. Він нічого не переносить на рахунок наступного дня. Він не дозволяє їй перевищувати кредит. Кожен день їй відкриває новий рахунок і кожен вечір спалює всі документи цього дня. Якщо їй не вдалося використати депозит цього дня, то збитки їй. Повернутись назад неможливо. Взяти в рахунок наступного дня – також неможливо. Людина повинна жити сьогоdnішнім запасом, за рахунок депозиту цього дня. Вона повинна розпорядитися вкладом так, щоб отримати найбільшу віддачу...» [4, с. 69], бо як говорить китайська мудрість: «Діюм часу – це діюм золота, але й за діюм золота не купити діюм часу».

Прискорення темпів розвитку суспільства вимагає від особистості відповідності між рівнем здібностей і структурною використання часу, але не можна нехтувати тим, що необхідно людині сьогодні, бо людина живе повним життям кожну хвилину, годину чи тиждень. Вона вже живе. Час, який повинен витрачатися на здобуття компетентності, вже йде, бо життя – це динамічний процес, що розвивається в часі.

Список використаних джерел

1. Сзв Л. Марксизм и теория личности. – М.: прогресс, 1972.
2. Киричук О.В., Роменець В.А. Основи психології. – К.: Либідь, 1999.
3. Єрмаков І.Г. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: Науково-методичний посібник / За ред. І.Г. Єрмакова – Запоріжжя: ХНРБЦ, 2006.
4. Головаха Е.И., Кроник А.А. Психологическое время личности. – К.: Наукова думка, 1984.
5. Темплтон Дж. Всемирные законы жизни. – М., 2002.

References

1. Sjev L. Marksizm i teorija lichnosti. – М.: progress, 1972.
2. Kyrychuk O.V., Romenech' V.A. Osnovy psihologii'. – К.: Lybid', 1999.
3. Jermakov I.G. Zhytjtjeva kompetentnist' osobystosti: vid teorii' do praktyky: Naukovo-metodychnyj posibnyk / Za red. I.G. Jermakova – Zaporizhzhja: HNRBC, 2006.
4. Golovaha E.I., Kronik A.A. Psihologicheskoe vremja lichnosti. – К.: Naukova dumka, 1984.
5. Templton Dzh. Vsemirnye zakony zhizni. – М., 2002.

* * *

УДК 291.37:282

Попович Я.М., здобувач, Житомирський національний університет ім. І. Франка (Україна, Житомир), jana-jaros@rambler.ru

Католицьке паломництво: історико–релігійнознавчий екскурс

Розкрито історичні й релігійно–теологічні основи католицького паломництва, зокрема його глибокий зв'язок із біблійними текстами, в яких акцентується на ідеях тимчасовості земного буття, важливість постійної потреби прямувати до Господа, присутність якого увиразнена в окремих сакральних місцях. Висвітлено, що в середні віки в Західній Європі паломництво сприймалося в контексті дуалістичного сприйняття світу. Проаналізовано приклади «великого» і «малого» католицького паломництва.

Ключові слова: паломництво, Католицька церква, санктуарій, священне місце.

Popovych Ya.M., Researcher, Zhytomyr National University named after I. Franko (Ukraine, Zhytomyr), jana-jaros@rambler.ru

The Catholic Pilgrimage: historical and religious studies excursus

This article analyzes the Catholic pilgrimage as a special representation of God's presence, a symbol of Christian life. The Bible refers to all the people as pilgrims. The New Testament takes of the real understanding of the earthly pilgrimage as a beginning of way to eschatological Heavenly Jerusalem. In the Middle Ages the pilgrimages were classified into big (peregrinationes primarie) and small (peregrinationes secundarie). Visits to Jerusalem, Rome and Santiago de Compostella belonged to the former, while the latter were related to visiting the national sanctuaries. Pilgrimage as a form of Christian renunciation and permanent prayer is viewed.

Keywords: pilgrimage, the Catholic Church, sanctuary, sacred place.

Попович Я.М., соискатель, Житомирский национальный университет им. И. Франка (Украина, Житомир), jana-jaros@rambler.ru

Католическое паломничество: историко–религиоведческий экскурс

Раскрыты исторические и религиозно–теологические основы католического паломничества, в частности его глубокую связь с библейскими текстами, в которых акцентуется на идеях временности земного бытия, важности постоянной потребности следовать Господу, присутствие которого подчеркнуто в отдельных сакральных местах. Освещено, что в средние века в Западной Европе паломничество воспринималось в контексте дуалистического восприятия мира. Проанализированы примеры «большого» и «малого» католического паломничества.

Ключевые слова: паломничество, Католическая церковь, санктуарий, священное место.

Католицька церква з найдавніших часів вважала паломництво важливою культовою практикою, незважаючи на те, що воно не включене до віроповчального корпусу як обов'язкове (на відміну, скажімо, від семи церковних таїнств). Протягом століть паломництво визначало не тільки національні традиції, але й культурні особливості багатьох країн Західної Європи. В українському релігійнознавстві католицьке паломництво не було предметом окремих досліджень, актуальність котрого є безсумнівною з огляду не тільки на необхідність конституювання інтегральної релігійної картини католицького світогляду, але й через те, що в ньому розкривається важливий практичний потенціал як у вимірі релігійного паломництва, так і шляхами духовних пошуків тисяч вірних Католицької церкви.

Метою нашої статті є розкриття генези католицького паломництва, зацікавленість до якого, мабуть, ніколи не вичерпається, адже в ньому містяться глибинні екзистенціальні людської природи.

«Катехизм Католицької церкви» називає паломництво священнослужительським обрядом (сакраменталією), на відміну від літургії як таїнства й відправи, і народною побожністю, вияви котрої «продовжують літургійне життя Церкви, але не замінюють його: «[Вони] повинні бути встановлені з урахуванням літургійного часу й узгоджуватися з літургією, тобто певним чином із неї впливати і вводити до неї народ, тому що літургія за своєю природою є значно вища від них» [3, арт. 1675].

Католицька церква підтримує паломництва до місць земного життя Христа: «вона вважає ці зібрання у місцях діяльності Христа приводом до єднання вірних у вірі й молитві; у таких випадках Церква нагадує, що паломники стоять на шляху до свого Господа і йдуть під Його проводом» [2, с. 534].

Попри відсутність канонічних приписів стосовно паломництва, Західна церква завжди активно рекомендувала своїм вірним відбудувати численні прощі.

Християнська традиція вшановує чимало святих місць, культ яких стосується земного життя Ісуса Христа або найбільших християнських святих.

У визначенні паломництва увага акцентується на «прагненні до спілкування з сакральним» (що становить загалом «основу» прощі) та «пошуком цінностей»; передусім мова йде про духовне зміцнення, надію [11, с. 115–123].

Як відомо, саме християнська філософія ввела лінійну концепцію часу, тому людина та історія розуміються як паломництво у напрямі до Бога. Homo viator – людина-мандрівник, паломник – це властиво християнський екзистенційний і культурний феномен.

Попри те, що християнська релігія не має обов'язкової заповіді відбування паломництва, достатньо перечитати агіографічні тексти, щоб пересвідчитися, наскільки у земному житті святих проща була важливою. Місця, пов'язані з історією спасіння, – це особливі джерела зміцнення віри, надії та любові.

Генеza західноєвропейського (як і в традиції східної Церкви) християнського паломництва бере свій початок у Старому Завіті.

У Першій книзі царів знайомимося з драматичною історією пророка Іллі, котрому довелося боротися з різноманітними труднощами. Ізраїль, відвернувшись від Бога, не лише не хотів слухати пророка, а й навіть його переслідував через заклики до навернення, через що він змушений був втекти в пустелю. У глибокому сум'ятті Ілля промовляє: «Буде з мене! Тепер, Господи, візьми мою душу, бо я не ліпший від моїх батьків» (І Цар. 19, 4). І після цього визнання внутрішньої поразки перед пророком з'являється ангел, аби закликати до мандрівки у невідоме: «Уставай та їж [і пий], бо далеко тобі дорога» (І Цар. 19, 7). Сподіваючись без надії, кинувши виклик своєму розпачу, Ілля встав і їв. І ця їжа зміцнила його та наповнила мужністю. Він знайшов у собі сили почати небезпечну мандрівку, яка закінчилася незабганенно прекрасною зустріччю з Богом (Див.: І Цар. 19, 9–13). Протягом сорока днів пророк прямував до гори Хорив, біля котрої Всевишній сказав йому: «Вийди, встань на горі перед Господом» (І Цар. 19, 11). Ця зустріч духовно відродила Іллю перед новим початком його місії.

На горі Хорив пророк став зміцненим, отримав місію помазання царів, а також постійного картання і повчання непокірливого Ізраїлю.

Споконвіку кожен паломник іде слідами пророка Іллі. Бог присутній всюди, але є такі місця, де Його присутність є ніби «особливо відчутною». Там людина здана почути Бога, як святий Ілля, – в легкому подуві вітру.

Паломництво наділене особливою сакральною функцією освячення людини, коли вона стає співпричетною до ідеально-трансцендентного виміру комунікації як з Богом, так і з іншими людьми.

Паломництво – це досвід присутності Бога, яка чинить розпізнання людиною свого посланництва. Це переживає кожен паломник. Трудиться для того, аби зустрітися з Господом і через цей містичний досвід віднайти сенс свого існування, надавши йому надприродного виміру [див.: 9].

Проща – це метафора християнського життя. Ця думка зустрічається в розважаннях апостолів Петра і Павла. Святий Петро називає людину подорожнім без своєї вітчизни (пор. І Петр. 2, 11). У Посланні святого апостола Павла читаємо: «Отож, завжди маючи відвагу, знаємо, що коли живемо в тілі, перебуваємо далеко від Господа, адже ми живемо вірою, а не тим, що бачимо. Відвагу ж маємо та уподобання для того, щоб краще покинути тіло та перебувати з Господом» (2 Кор. 5, 6–8).

Саме у цьому міститься найглибший сенс ідеї паломницької мандрівки: усі є тільки «чужинцями на землі й заживими» (Євр. 11, 13).

Швейцарський теолог Ганс Урс фон Бальтазар називає Ісуса Христа «людиною нізвідки» [цит. за: 6, с. 12]. З погляду географії, в цьому світі Спаситель не мав жодного місця проживання, адже єдиним таким є лише місце «з Богом»

(Йн. 1, 1). Син Божий, від Отця народжений, ніколи не полишає Отця, Він бере на себе доручену Отцем місію, яка веде Його всюди. Саме таке завдання виконували християнські паломники, прямуючи до місць позначених особливою присутністю сакрального.

Католицька церква розрізняє велике (peregrinationes primarie) і мале (peregrinationis secundarie) паломництва.

До першого належала проща до Єрусалиму, Риму (Limina apostolorum) та Сантьяго-де-Компостела.

Під малим розуміли відвідування вітчизняних святих. У Західній Європі особливо численними були марійні санктуарії, завдяки яким культ Марії був поширеним цілим континентом. Іван Павло II в апостольській адгортації «Ecclesia in Europa» (28 червня 2003 р.) відзначає важливість не втрачати цю традиційну народну побожність (паломництво до марійних святих), котра значною мірою визначає ідентичність Європи: «У цій контемпляції, оживленій широю любов'ю, Марія постане перед нами як образ Церкви, котра, живлена надією, пізнає спасительне та милосердне діяння Бога, і в Його світлі відчитає власну дорогу та цілу історію. Вона допомагає нам також інтерпретувати те, що сьогодні діється, у віднесенні до Її Сина, Ісуса» [Jan Paweł II].

У католицізмі (як і в православ'ї), на відміну від протестантизму, де значення паломництва зводиться лише до меморіальної ролі, присутня ідея особливої благодаті, яка дарує духовні сили і навіть зцілення, при відвідуванні святих місць [5, с. 933].

Свята земля, на котрій народився та проповідував Ісус Христос, є одним із найважливіших пунктів християнського паломництва, куди прямували тисячі мешканців Західної Європи.

Генеza християнського паломництва сягає традиції Старого Заповіту, коли юдеї щороку на великі свята (передусім на Песах, Шавуот і Суккот) відправлялися до святого міста Єрусалим.

Спадкоємність Старого і Нового Заповіту стосується не тільки Одкровення Господнього, а й культової практики, зокрема паломництва до Святої Землі. Правда, не до зруйнованого Єрусалимського храму, а до відповідних святих християнської релігії.

Традиція паломництва присутня у християнстві від початку його існування, коли перші християни здійснювали тривалі й небезпечні мандрівки до місць, пов'язаних із земним життям Ісуса Христа.

Паломництво до Святої Землі у християнській традиції займало особливе місце вже з IV ст., за прикладом святої Єлени, мандрівка якої до святих місць призвела до знайдення та «воздвиження» Христа Господнього (на згадку про цю подію Католицька та Православна церкви запровадили окреме свято 14 (27) вересня – Воздвиження Чесного Хреста Господнього).

Святі отці, зокрема Григорій Ниський, наприкінці IV ст. з міркувань морального характеру ополчилися проти захоплення паломництвом, але незабаром воно було визнане Церквою як справа богоугодна [8, с. 291].

Хрестові походи, фактично, були грандіозним, масовим паломництвом, адже основною їхньою метою було визволення Гробу Господнього.

Ранньохристиянський паломницький рух мав бути досить інтенсивним, оскільки святий Антоній Пустельник багаторазово змінював місце перебування в пустелі, прагнучи спокійно молитися, у віддаленості від людей. Відомо теж, що один дякон з Олександрії заклав своєрідне паломницьке бюро, оскільки видавав перепустки до святого Антонія [13, с. 80].

У християнському паломництві Єрусалим є найважливішим пунктом відвідування. За середньовічними уявленнями, місто Єрусалим вважається пупом землі, що має підтвердження в Святому Письмі: «Цей говорить Господь Бог: «Цей Єрусалим – Я поставив його в середині народів, а довкілля його – країни» (Єзек. 5, 5).

Багато письменників, починаючи від Аристея та Йосифа Флавія, розвивали думку про те, що Єрусалим знаходиться

посередині землі. Талмуд говорить, що гора Морія є пупом землі.

Земний Єрусалим має свою небесну копію. У старозавітних пророків нерідко зустрічаються вказівки на те, що в есхатологічній перспективі Єрусалим буде сакральним центром всесвіту, що саме там буде мешкати Господь разом зі Своїм народом і що там не буде місця для зла (пор., напр., Іс. 2, 2–4; 4, 2–6; 66, 1014; Мих. 4, 1–4; Зах. 14).

У Новому Заповіті розвинуте й конкретизоване це вчення (зокрема, в Одрокренні Івана Богослова та Послання апостола Павла до Євреїв). У Небесному Єрусалимі автори бачили не просто преображене земне місто, але нову реальність, яка повністю здійсниться тільки після загибелі земного світу й остаточної перемоги Бога над злом (Одрокр. 21, 1–4). Подорож до Небесного Єрусалиму розпочинається уже в цьому світі й пов'язана з приналежністю до Церкви (Євр. 12, 22–24); християни ж не належать жодному земному граду: «ми не маємо тут постійного міста, а майбутнього шукаєм» (Євр. 13, 14) [1, с.94].

Іншим важливим місцем католицького паломництва було вічне місто Рим, в катакомбах і храмах котрого знаходяться поховання численних християнських святих, передусім апостолів Петра і Павла.

У ранньому середньовіччі місцем пошанування паломників були також гроби мучеників, похованих, наприклад, на ватиканському цвинтарі. Відомо також про небезпеку, яка загрожувала паломникам, котрі навідували гробниці мучеників поза мурами міста Риму.

Коли минула епоха переслідувань, після медіоланського едикту імператора Константина (313 р.), мучеників почали хоронити в храмах, поблизу або безпосередньо під вівтарем окремих храмів. Культ реліквій святих став одним із найпопулярніших у Католицькій церкві. Численні мандрівники прямували до міст, у храмах котрих знаходилися реліквії, пов'язані з відомими святими.

Паломництво Церква накладала також як епітимію (покуту), а з XIII ст. і світські суди Західної Європи стали змушувати злочинців до паломництва.

Від XIV ст. паломництво особливо поширилося у зв'язку із тим, що мусульмани досить дружнелюбно ставилися до прочан–християн, знімаючи з них лише невеликий податок, а жваві торговельні відносини Венеції уможлилювали здійснити його за 6–8 місяців. Пунктом відправки була Венеція (пізніше – Марсель), де паломники запасалися путівником (найвідоміший із них – «Peregrinationes Terrae Sanctae», Венеція, 1491 р.), відпускали бороду та вдягали паломницький одяг – коричневий або чорний плащ, грецький капелюх із досить широкими полями; сума і пляшка доповнювали облачення. До плаща й капелюха прочани прикріплювали червоний хрест. У Венеції паломник укладав контракт із власником судна (патроном), котрий зобов'язувався не тільки перевезти його в Святу Землю і назад, а й супроводжувати мандрами на батьківщині Ісуса Христа, забезпечити під час подорожі їжу та захист, сплатити за нього податки мусульманській владі. Існував навіть окремий нагляд за власниками кораблів, що займалися транспортуванням паломників: існувала постановка, за якою вони не могли слугувати для торгових цілей [10, с.216].

«Путівники» для паломників, що відвідували Рим, відомі принаймні з VII ст., однак масового поширення вони набули у XII–XIII ст. Найвідомішим із них був «Mirabilia urbis Romae» (1140–1143), приписуваний найчастіше Бенедиктові, канонікові ватиканської базилики Св. Петра, а також «Narratio de mirabilibus urbis Romae» майстра Григорія, швидше за все англійця, що перебував у Римі за часів понтифікату Григорія IX (1227–1241) [10, с.216].

Сантьяго–де–Компостела – місто в північно–західній Іспанії, столиця регіону Галісія. Від середньовічних часів – один із трьох великих центрів паломництва Західної Європи та католицького культу.

Паломництво до Сантьяго–де–Компостела трактувалося як елемент ресоціалізації, заданої собі самотійно або за вироком суду.

«Путівник» до Компостели, що був написаний у I–II пол. XII ст., під час хрестових походів та реконквісти, радить паломникам пошанувати місця, пов'язані з битвами Карла Великого з арабами, а головного героя героїчного епосу Роланда називає «мучеником» [14, с.65–96].

У середньовічній Європі церкви й каплиці св. Апостола Якова Старшого дорогою до його найвідомішого санктuario були чимось схожим до каменів, що фіксували кожну милю.

Перед катедрою Сантьяго–де–Компостела можна придбати мушлю паломника – символ св. Якова. Раніше за мушлями відправлялися на недалеке узбережжя Атлантичного океану (35 км. від міста), де збирали їх як доказ та пам'ятку паломництва.

Від самого початку паломництво до Сантьяго–де–Компостела було пов'язане зі своєрідною «містикою» дороги. Із зовнішньою дорогою, метою котрої було відвідання гробу св. Якова, перепліталася дорога внутрішньої зміни, рефлексії над нашими стосунками з Богом, пізнання самого себе, усвідомленням суєтності крихкої та проминальної щоденності [див.: 16].

Усе це вимагало відповідної інфраструктури на шляхах до цього іспанського міста, званих Дорогою св. Якова. При монастирях, катедрах та церквах поставали притулки для ночівлі. Прочани нерідко хворіли, тому виникла потреба заснування лікарень, котрими керували такі ордени, як бенедиктинці, йоанніти, лицарі мальтійського ордену, тамплієри чи яковіти (Братства св. Якова). Важливими елементами середньовічних шляхів до Сантьяго–де–Компостела були мости, що уможлилювали переправу через річки. Багато з них слугує паломникам до сьогоднішнього дня. Монастирі, замки лицарських орденів гарантували прочанам захист перед розбійниками і грабіжниками [див.: 15].

Паломники розпочинали свій духовний шлях з різних місць: за 100 км. від Сантьяго, інші від Піренеїв, ще інші десь в Іспанії, Франції, Австрії, Німеччині або Польщі. З останньої розпочиналося одне із найдовших та найскладніших паломництв, на шляху котрого зустрічалося чимало сакральних об'єктів, пов'язаних із культом св. Якова.

Наведемо приклад одного з центрів малих паломництв.

Від самого початку християнства були відомі паломництва до місць, у котрих Господь виявлявся через своїх ангелів, особливо через архангела Михаїла. Один із таких санктuarioів св. Михаїла знаходиться в Нормандії, над самим берегом океану. Ця гора Святого Михаїла, уже в середньовіччі, стала традиційним місцем паломництва дітей і молоді.

До побудови першої культової споруди у VIII ст. острів носив назву Могильна Гора (фр. Mont Tombe). За легендою, в 708 р. тут архангел Михаїл з'явився єпископові Авранша св. Оберові, якому він дав завдання побудувати на скелі церкву. Тричі доводилося наказувати сторожеві райських брам, оскільки єпископ не був впевнений, що правильно зрозумів знамення. І лише після того, як архангел, за однією з легенд, постукав йому по голові перстом, а за іншою, пропалив мечем рясу – Обер наказав монахам розпочинати будівництво. Мон–Сен–Мішель згадується і в легендах про короля Артура, котрий переміг велетня, що тут мешкав. Крім того, розповідалося, що в товстих стінах абатства замуровано святий Грааль [4].

У середні віки зародилися паломництва до таких місць, де були відомі чудотворні фігурки чи ікони. При них зводилися храми, монастирі та спеціальні місця відпочинку, де паломники могли отримати певну матеріальну чи духовну допомогу.

Рішення здійснити паломництво було одним із найважливіших релігійних актів у житті християнина, адже це вимагало не лише готовності духа, а й виняткових приготувань. Паломниками ставали люди усіх суспільних станів.

У середньовіччі паломництво було найпоширенішою формою подорожі, котра розумілася у сприйнятті людини епохи теоцентризму не як простий рух до святих місць, але і як духовний шлях до Бога, як «наслідування Христа», намагання відійти від грішних місць у святі. Homo viator сприймала дорогу передусім як духовний пошук.

Релігійність середніх віків була пов'язана зі сприйняттям опозиції «земля–небо», яка мала релігійно–етичне значення. Небо було місцем піднесеного, нетлінного, ідеального буття, на відміну від земного тимчасового життя, сповненого недосконалоостей і гріховності. Потойбічний світ мислився настільки ж реальним, як і земний, тому земна мандрівка могла привести в інший світ.

Паломництво є зустріччю не тільки з Богом, а й з іншими людьми, що прямують дорогою до спасіння. Воно показує нам, що кожну людину варто сприймати як дар для себе: ми через ближніх отримуємо дари Бога, а також обдаровуємо своїх братів і сестер. Важлива зустріч не тільки з учасниками паломництва, а й з тими людьми, які впродовж мандрівки вітають прочан, діляться з ними хлібом і водою, надають нічліг, просять про молитву тощо.

Паломництво має бути наповненим духом християнського самозречення в душі любові та покути з відповідними інтенціями – власними чи когось, хто попросив заступництва.

Проша – це час особливо інтенсивної молитви зрілих християн, тобто молитвою покаяння, подяки, прохання й прослави, відповідно до одного з найважливіших повчань Ісуса Христа: «Завжди моліться» (Лук. 18, 1).

Релігійний вимір символіки паломництва й духовна глибина інтенцій сучасних прочан черпає своє натхнення зі спадщини континууму середньовічної католицької традиції, що базується на біблійних концептах і метатекстах західноєвропейської культури, ідентичність котрої неможливо уявити без топосів Єрусалиму, Риму та Сантьяго–де–Компостела, сакральний діапазон яких включає численні національні санктуарії та місця культу на шляху до Бого–і самопізнання в есхатологічній перспективі осягнення Небесного Єрусалиму.

Християнське, зокрема католицьке, паломництво має глибокий зв'язок із біблійними текстами Старого та Нового Завіту, в яких наголошується про тимчасовість земного буття, характер мандрівки людського шляху, важливість постійної потреби прямувати до Господа, присутність якого увиразнена в окремих священних місцях. Генеза католицької паломницької традиції сягає часів народження й утвердження самого християнства; у середні віки в Західній Європі паломництво сприймалося в контексті дуалістичного сприйняття світу, за яким реальним було проникнення в потойбічне сакральне буття. Новий Завіт подає розуміння реального земного паломництва як початок есхатологічного шляху до Небесного Єрусалиму.

Список використаних джерел

1. Десницький А. Небесный Иерусалим / А.Десницький // Католическая энциклопедия: в 3–х т. – М.: Изд–во Францисканцев, 2005. – Т.2: И–Л. – 2005. – С.94.
2. Жорж А. Паломничество/Проша / А.Жорж // Словник біблійного богослов'я / [під ред. К.Леон–Дюфура; пер. з франц.]. – Львів: Місіонер, 1996. – С.533–534.
3. Катехизм Католицької церкви. – Синод УГКЦ, 2002. – 772 с.
4. Мон–Сен–Мишель (гора Св. Михаїла). [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.guide-paris-france.ru/dostoprimechatelnosti/17-mon-sen-michel.html>
5. Несмиянова О., Семанов А. Паломничество / О.Несмиянова, А.Семанов // Энциклопедия религий / [под ред. А.П. Забияко, А.Н. Красникова, Е.С. Элбакян]. – М.: Академический проект; Гаудеамус, 2008. – С.933.
6. Ніколс Е. ОР. З читань на XIII неділю звичайну // Католицький вісник. – 2010. – №12 (20 червня). – С.12.
7. Святе Письмо Старого та Нового Завіту. Повний переклад, здійснений за оригінальними єврейськими, араміїськими та грецькими текстами. – United Bible Societies, 1990. – 1494 с.
8. Энциклопедия мистицизма. – СПб.: Литера, 1997. – 480 с.
9. Czym jest pielgrzymowanie? [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://salwatorianie.pl/pp/prasa4.htm>
10. Herklotz I. Gli eredi di Constantino. Il papato, il Laterano e la propaganda visiva nel XII secolo. – Roma: Viella, 2000. – 368 p.
11. Jackowski A. Święta przestrzeń świata. Podstawy geografii religii. – Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2003. – 188 s.

12. Jan Paweł II. Ecclesia in Europa / Jan Paweł II. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/WP/jan_pawel_ii/adhortacje/europa_2806200

13. Ku Jasnej Górze z WAPM: praca zbiorowa / [pod redakcją ks. Zygmunta Malackiego]. – Warszawa: Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej, 1998. – 256 s.

14. Przewodnik // Shaver–Crandell A. The Pilgrim's Guide to Santiago de Compostela. A Gazetteer / A. Shaver–Crandell, P. Gerson. – London: Harvey Miller Publishers, 1995. – P.65–96.

15. Santiago de Compostela. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.santiagodecompostela.org/>

16. The camino – past, present & future. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.caminoguides.com/history.html>

References

1. Desnyckij A. Nebesnyj Jerusalim. /A.Desnyckij / Katoliceskaja encyklopedija: v 3–ch t. – М.: Francyskancev, 2005. – Т.2. – С.94.
2. Zhorzh A. Palomnyctvo /Prosha/ A.Zhorzh // Slovnyk biblijnogo bohoslolvja / [pid.red. K. Leon–Dufura; per. Z franc.]. – Lviv: Misioner, 1996. – С.533–534.
3. Katechyzm Katolyckoji cerkvy. – Synod UGKC, 2002. – 772 s.
4. Mon–Sen–Mishel (hora sv. Mychaila) [Elektronny resurs]: <http://www.guide-paris-france.ru/dostoprimechatelnosti/17-mon-sen-michel.html>
5. Nesmyjanova O., Semanov A. Palomnychestvo / [pod. red.A.P. Zabyjako, A.N. Krasnykova, E.S. Elbakjan]. – М.: Akademicheskij projekt; Gaudeamus, 2008. – С. 933.
6. Nikols E. ОР. Z chytan na XIII nedilu zvyčajnu // Katolyckyj visnyk. – 2010. – №12. – С.12.
7. Svjate Pysmo Staroho ta Novoho Zavitu. Povnyj pereklad, zdajsnenyj za oryhinalnymy evrejskymy, aramijskymy ta hreckymy tekstamy. – United Bible Societies, 1990. – 1494 s.
8. Encyklopedija misticizma. – Spb.: Litera, 1997. – 480 s.
9. Czym jest pielgrzymowanie? [Elektronnyj resurs] // Rezhym dostupu: <http://salwatorianie.pl/pp/prasa4.htm>
10. Herklotz I. Gli eredi di Constantino. Il papato, il Laterano e la propaganda visiva nel XII secolo. – Roma: Viella, 2000. – 368 p.
11. Jackowski A. Święta przestrzeń świata. Podstawy geografii religii. – Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2003. – 188 s.
12. Jan Paweł II. Ecclesia in Europa / Jan Paweł II. [Elektronnyj resurs] // Rezhym dostupu: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/WP/jan_pawel_ii/adhortacje/europa_2806200
13. Ku Jasnej Górze z WAPM: praca zbiorowa / [pod redakcją ks. Zygmunta Malackiego]. – Warszawa: Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej, 1998. – 256 s.
14. Przewodnik // Shaver–Crandell A. The Pilgrim's Guide to Santiago de Compostela. A Gazetteer / A. Shaver–Crandell, P. Gerson. – London: Harvey Miller Publishers, 1995. – P.65–96.
15. Santiago de Compostela. [Elektronnyj resurs] // Rezhym dostupu: <http://www.santiagodecompostela.org/>
16. The camino – past, present & future. [Elektronnyj resurs] // Rezhym dostupu: <http://www.caminoguides.com/history.html>

* * *